

En takketale som ikke ble holdt

Norges forskningsråd har bestemt at jeg skal få Möbius-prisen for 2009, og at prisvinnerne i år ikke skal holde takketaler, men i stedet intervjues fra scenen. Den andre avgjørelsen er helt sikkert fornuftig. Den første er jeg mer i tvil om.

Da jeg hørte at gode kolleger ved Institutt for fredsforskning hadde nominert meg bak min rygg ('Det er ikke høve til å fremje sitt eige kandidatur' – vedtektenes #5), ble jeg ganske bekymret. Uten sammenlikning for øvrig, slutter jeg meg til President Obamas ydmyke ord da han fikk vite at han hadde fått Nobels fredspris: 'I do not feel that I deserve to be in the company of so many transformative figures that have been honored by this prize ...'. I motsetning til Barack Obama kan jeg dessuten vanskelig henvise til framtiden for å rettferdiggjøre tildelingen.

Jeg søker trøst i en annen formulering i vedtektene (#2): 'Prisen kan gå til enkeltpersonar og til grupper av personar.' Men #5 presiserer at 'Dersom det blir foreslått ei gruppe eller eit nærmare avgrensa miljø, skal desse vere identifiserte ved namn på medlemmene i gruppa.' Jeg forstår at dette ville bli vanskelig, og aksepterer at jeg står her alene. En smule forfengelig er jeg jo også. Men jeg velger likevel å tolke hedersbevisningen som en pris til et miljø, et syn som heldigvis også finner en god del støtte i juryens begrunnelse.

For jeg er i høy grad et produkt av et miljø. Da jeg som ung student begynte som forskningsassistent ved Institutt for fredsforskning i januar 1964, kom jeg inn i et fellesskap av yngre og mer etablerte forskere med Johan Galtung som en usedvanlig inspirerende og støttende mentor. Blant de tingene vi lærte i denne pionertiden, og som har fulgt meg helt siden da, er betydningen av å publisere og nytten av å samarbeide med andre forskere.

Galtung forsvant snart ut i verden, og vi måtte stå på egne bein. Noen vil vel si at vi sto litt vaklende i en del år, som Bambi på isen i Disneys tegnefilm, men forhåpentlig stødigere etter hvert.

I den grad jeg har maktet å gi noen bidrag til forskningen, har det også vært i samarbeid med andre. Her er det både naturlig og nødvendig å nevne tre faglige nærmiljøer:

For det første Institutt for fredsforskning (PRIO) og i de senere år særlig vårt Senter for borgerkrigsstudier (www.prio.no/cscw) og de tilknyttede arbeidsgruppene og prosjektene. Instituttet har gitt Sentret betydelig armslag med hensyn til rekruttering og arbeidsform.

For det andre Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU, hvor jeg fikk en bistilling i 1993. På denne måten kom jeg i kontakt ikke bare med nye gode kolleger, men også med en lang rekke flinke og interesserte studenter som i neste omgang også kom til å sette preg på arbeidet ved Sentret.

For det tredje Institutionen för freds- og konfliktforskning ved Uppsala Universitet hvor jeg hadde noen kortere gjesteroller i 1990-årene, noe som førte til et langvarig og fruktbart samarbeid omkring videreutviklingen av Uppsala-kollegenes data om væpnede konflikter. I dag er de blitt et standardredskap for systematiske studier av krig og fred.

Jeg startet mitt liv i fredsforskningen i et miljø med stor tro på kvantitative metoder og klar brodd mot tradisjonell og essayistisk metode. Denne troen forvitret i noen grad under den radikaliserings som fulgte studentopprøret og Vietnamkrigen. Men en medvirkende faktor var nok også en økende følelse av at de mer vitenskapelige metodene produserte for mange trivialiteter og for få funn av substansiell betydning.

Dette har etter mitt skjønn endret seg klart i de senere år, og ikke minst etter at den kalde krigens skylapper er falt av, både hos blokkpolitikkenes forsvarere og dens kritikere. I dag ser det ut til å være gode muligheter for å realisere det jeg oppfattet som drømmen fra midt på 1960-tallet: en kombinasjon av god forskning med et engasjement for viktige verdier, men uten dogmatikk. Jeg er glad og rørt over hvor mange dyktige og engasjerte unge forskere som har strømmet til fredsforskningen i de senere år. Ikke frykter de tellekantene. Ganske dannede er de også! Og veldig generøse (jfr. *European Political Science* 8(1): 79-89, mars 2009). Min største bekymring er mine økende problemer med å henge med. Men jeg forsøker å si til meg selv at det behøver jeg heller ikke gjøre så veldig lenge.

Likevel – Möbiusprisen 'skal vere ei inspirasjon til framhaldande innsats' (#2) og det forutsettes at 'summen blir nytta til forskning eller vidare kvalifisering i forskning' (#3). Jeg skal gjøre mitt beste, uten at jeg i dag kan si presist hvordan jeg skal oppfylle denne målsettingen.

For vel sju år siden fikk jeg kr. 50 000 til fri avbenyttelse, etter at det såkalte 'Innsynsutvalget' konkluderte at jeg hadde 'lidd alvorlig skade som følge av overvåkingspolitiets virksomhet'. (Jeg benytter denne anledningen til å takke Norges forskningsråd for god trening i søknadsskriving gjennom mange år!) Erstatningen ble benyttet til en bærbar datamaskin til en kollega og et stipend til en talentfull student – begge deler viste seg å være gode investeringer. Når jeg nå står foran den oppgave å disponere et mye større beløp, innser jeg faren for å havne i den hengemyra som gjerne kalles 'ressursenes forbannelse'. Jeg må derfor få tenke meg litt om.

I mellomtiden, en varm takk til de miljøene som har formet meg, til de miljøene jeg har fått være med på å forme, til familien som har holdt ut med meg, til en statsråd som jeg synes har gjort en god innsats for forskningen (uansett hva mine forskerkolleger måtte mene om den saken), til Norges forskningsråd for støtte gjennom mange år (og noen avslag, som i ettertankens avklarende lys sikkert ikke var så urimelige) og ikke minst for denne prisen.

Ingen enkeltpersoner nevnt (med ett unntak), men heller ingen glemt.

Og med disse mange linjene har jeg helt sikkert bekreftet klokskapen i Forskningsrådets avgjørelse om å satse på intervju framfor takketale!

Nils Petter Gleditsch
14. oktober 2009